

כוחו של גדעון | יאיר גזונדהייט

מהו כוחו הייחודי של גדעון? עיון בכתובים, בעקבות תורה של האדמו"ר מפיאסצנה

גדעון השופט מוצג כדמות ייחודית בין דמויות המנהיגים התנ"כיים הקלאסיים של עם ישראל. מאמר זה סוקר את דמותו, ואיך דווקא ייחודיותו היא שמביאה לבחירה בו להנהיג את ישראל.

“כוחך זה”

סיפורו של גדעון מתחיל באותו התיאור שמופיע רבות בספר שופטים: “וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָרַע בְּעֵינֵי יִקְנֹק וַיִּתְּנֶם ה' בְּיַד...¹ במקרה שלנו, ביד מדין. כרגיל ה' שולח שופט להושיעם, הפעם את גדעון. בחירת גדעון והקדשתו מתוארת על ידי המפגש שבינו לבין מלאך ה':

וַיָּבֹא מְלָאךְ ה' וַיֵּשֶׁב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּעַפְרָה אֲשֶׁר לְיוֹאָשׁ אָבִי הָעֶזְרִי וַיְגַדְעוֹן בְּנוֹ חֶבֶט חֲטִים בְּגַת לְהַנִּיֵּס מִפְּנֵי מְדִיָּן:

* בפתח המאמר אודה לאבי מורי, חבריי לשיעור, ולעורכים שעזרו לי לברר ולזקק את רעיונותיי.
¹ שופטים ו', א'. (כל ההפניות במאמר הם לספר שופטים, אלא אם כן צוין אחרת).

וַיֵּרָא אֱלֹהֵי מִלְאָךְ ה' וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' עֲמֹד גְּבוּר הַחֵיל:
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי גְדֵעוֹן בִּי אֲדֹנָי וַיֵּשׁ ה' עֲמָנוּ וְלָמָּה מִצְאָתָנוּ כָּל זֹאת וַאֲיֵה כָּל
 נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר סָפְרוּ לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא מִמִּצְרַיִם הֶעֱלָנוּ ה' וְעַתָּה
 נִטְשָׁנוּ ה' וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף מִדְּיָן:
 וַיִּפֶן אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר לֶךְ בְּכַתֵּף זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְּיָן הֲלֹא
 שְׁלַחְתִּיךָ:
 (שופטים ו', י"א)

אני מניח שבמציאות מדינית ורוחנית קשה כמו זו של גדעון, אם אחד מאתנו
 היה פוגש פתאום במלאך - קודם כל הוא היה מברך אותו לשלום, אחר כך
 משתחוה בפניו אפיים ארצה, ולבסוף - אולי - היה שואל את המלאך למה
 המצב כ"כ קשה, ואיך ניתן לתקן אותו. אך גדעון פועל בדרך שונה לחלוטין:
 הוא תוקף את מלאך ה' ומתלונן על המצב. הוא בא בטרונאי כלפי שמים.²
 אם תגובתו של גדעון מפתיעה, בפסוק י"ד מגיע הפלא הגדול באמת; כתשובה
 לתלונותיו של גדעון, ה' בעצמו פונה לגדעון³ ואומר לו "לך בכוחך זה
 והושעת את ישראל".

לאיזה כוח מתכוון ה'? איזה כוח נגלה כאן שניתן לכנות בלשון "זה"? רוב
 הפרשנים הולכים בדרכו של רש"י שמפרש: "בכחך זה - בכח הזכות הזה
 שלמדת סנגוריא על בני". אמנם, עדיין יש לשאול: מהי המשמעות של אותו כוח
 סנגוריא של גדעון ומדוע הוא הכוח שאיתו גדעון יושיע בו את ישראל?

נבחין, על פי הפסוקים לעיל, כי גדעון מאופיין כאדם אגרסיבי, דענתי ובעל
 תעוזה. בהמשך אסביר את כוונתי, ואראה כיצד תכונות אלה מקבלות פנים
 אחרות בהמשך סיפורו של גדעון.

ניתן לראות כי דמותו של גדעון, כפי שהיא מצטיירת בפסוקים לעיל, אינה
 כדמותם של מנהיגים אחרים שאנו מכירים שעם פגישתם הראשונה עם הקב"ה
 או מלאכו נאלמו דום אל מול ההתגלות. אפילו משה רבנו, גדול הנביאים, הידוע
 בסירובו הראשוני לשליחות, הגיב אחרת לגמרי לנוכח התגלות ה' אליו:
 "ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה... ויסתר משה פניו כי ירא
 מהביט אל האלוקים".⁴

² אמנם ניתן לפרש שגדעון לא יודע בשלב זה שהוא עומד מול מלאך ה', אך אני אנוקט
 בגישתם של הפרשנים שסוברים כי הוא ידע שמדובר במלאך.
³ "ויפן אליו ה'..." ורש"י שם: "הקדוש ברוך הוא בעצמו".

לעומתו, גדעון, עוד לפני שעונה למלאך ה' על פנייתו המכובדת של המלאך:
 "ה' עמך גיבור החיל", תוקף את דברי המלאך באמירה קשה ובוטה. תקיפותו
 היא התכונה הראשונה שבולטת בהצגתו הראשונה.
 השוואת סיפור ההקדשה של גדעון עם סיפור הקדשתו של משה מאפשרת להבין
 את ייחודיותו של גדעון בסיפור זה בפרט, ושל אישיותו בכלל:

גדעון	משה	
<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי גִדְעוֹן בִּי אֲדֹנָי וַיֵּשׁ ה' עִמָּנוּ וְלָמָּה מְצַאֲתָנוּ כֹּל זֹאת וְאֵיךְ כָּל נַפְלְאוֹתֵינוּ... וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בִּי אֲדֹנָי בְּמָה אוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל: (שופטים ו', י"ג, ט"ו)</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִכִּי... כִּי קָבַד פֶּה וּכְבֹד לְשׁוֹן אֲנִכִּי... וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא בְיָד תְּשַׁלַּח: (שמות ד', י"ג-ג)</p>	1
<p>...הֲלֹא שְׁלַחְתִּיךָ... וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' בִּי אֲהִיָּה עִמָּךְ... וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אִם נָא מְצַאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְעֲשִׂיתָ לִי אוֹת שְׂאֵתָה מְדַבֵּר עִמִּי: (שופטים ו', י"ד)</p>	<p>וַיֹּאמֶר בִּי אֲהִיָּה עִמָּךְ וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנִכִּי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה: (שמות ג', י"ב) וְעַתָּה אִם נָא מְצַאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ וְאֶדְעָךְ... (שמות לג', י"ג)</p>	2
<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בִי אֲדֹנָי בְּמָה אוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל הֲנִה אֶלְפִי הַדָּל בְּמַנְשָׁה וְאֲנִכִּי הַצַּעִיר בְּבֵית אָבִי: (שופטים ו', ט"ו)</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֶלְךָ אֶל פְּרַעֲה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (שמות ג', י"א)</p>	3

⁴ שמות ג', ג-ד.

כפי שניתן לראות, ישנם מקבילות רבות בין סיפורי ההקדשה של גדעון ומשה. בשורה מספר 1 ישנה הקבלה בין השימוש במונח 'בי אדוני' אצל משה והשימוש בו בפעם השנייה אצל גדעון שכן שניהם מתעסקים במידת הענווה של שני הדמויות, או אולי, בחוסר האמון שלהם בעצמם.⁵ בנוסף, בפעם הראשונה שגדעון משתמש במונח 'בי אדוני' הוא משתמש בו כהקדמה למענה הישיר שלו לשאלת המלאך, אולי כדי לומר שלמרות התרעומת שלו כלפי שמיא עדיין יש בו מימד של ענווה.

מהתבוננות בשורה מספר 2 (תשובתו של ה') עולה הקבלה מעניינת: בסיפור משה- ה' מחזק אותו ואף מצרף אות שימשם סימן כדי לחזקו יותר (זאת ללא בקשה של משה לאות שכזה); לעומת זאת, אצל גדעון, ה' מחזק אותו בדברים אך לא מציע לו אות. גדעון לא מתבייש, ומבקש מה' שייתן לו אות. נראה אם כן, שלמרות שמה מסרב למשימה שהוטלה עליו בטיעון: "והם לא יאמינו לי", הוא עדיין לא מבקש במפורש אות, לעומתו גדעון מוצג כאדם תקיף שמבקש אותות על מנת להשתכנע.⁶

המתקה

את המשך סיפורו של גדעון, אני רוצה להסביר לאור קטע מתוך 'חובת התלמידים':

"גנן הוא בגן ד' לעבדה ולשמרה, ואף אם יראה בהם נערים אשר לפי הכרתו מרי נפש הם ומדות רעות להם, ידע שזה טבע של גרעיני הנשמות ובוסר המלאכים, מרים הם בחניטתם ומלאים עסיס בגדלותם. אין מדה וטבע רע בהחלט בילד מישראל, כבר הורונו קדושי ישראל הבעש"ט ותלמידיו אחריו זצ"ל, רק שצריכים לדעת איך לשמש בהם ולגדלם. למשל אם יש לפניו תלמיד במדת עקשנות שהיא רעה, וסובל המלמד ממנו הרבה, יתבונן והיה כאשר יגדל ויקבל עול תורה ועבודת ד' כמה תהיה כל עבודתו בעקשנות ובמסירות נפש, לא קל ולא הפכפך יהיה, איש ישראל כמו שדורש המדרש יהיה, (בראשית רבה, פרשה לט) אם מעמיד דברים כחומה, ע"ש. בכל דברי עבודה יהיה חזק כחומה בצורה. ואם יראה תלמיד במדת הכעס, הן אמת שבאופן זה שהנער משמש עתה במדת כעסו רעה היא עד מאד, אבל האם בשביל זה יכולים

⁵ במידה דומה, ניתן לראות הקבלה זאת בשורה 3. אם כי זאת הקבלה רעיונית ולא לשונית.
⁶ הדבר בולט עוד יותר בסיפור הטל והגיזה שבהמשך (פסוקים ל"ו-מ').

להחליט עליו להגיד שורש פורה ראש ולענה בו נמוך וגרוע הוא בטבעו. האם לא נשחק אנו על שוטה ששמע את תהלת האתרוג וקטף לאכול זרע גרעין או בוסר ממנו, ויצעק ויעולל עליו לאמור, פרי מר וארסי הוא האתרוג, הלא נשחק עליו ונאמר לא המתן כאשר יתבשל הפרי, ואז תוכח כמה מתוק הוא.”

(‘חובת התלמידים’ לאדמו”ר מפיאסצנה, עמוד י’)

בפסקה זו האדמו”ר מפיאסצנה מבקש ללמד אותנו שעל האדם להכיר בתכונות שהוענקו לו, ולעמול להשתמש בהם כדי לעבוד את אלוהים, וזאת לא על ידי מחיקה והתעלמות מאישיותו, אלא דווקא מתוך היכרות איתה וניצול כוחותיו הטבעיים ככל שיוכל.

אבחן את דמותו של גדעון לאור טענה זו.

על מנת לפרט קצת יותר את עוצמת אישיותו של גדעון וכיצד היא מתבטאת בימיו כמנהיג – אפרט בסדר כרונולוגי כמה נקודות בסיפורו של גדעון, שאותן אני רואה כבולטות:

כבר בפסוק הראשון בו מוזכר שמו של גדעון,⁷ אנו רואים שמדובר באדם מתוחכם וריאלי. בפתחת הסיפור מסופר: *“וַיִּחַנּוּ עָלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ”*,⁸ המדיינים עושקים את ישראל וגונבים להם את יכולם, אבל גדעון מתחמק מהגזירה. בחכמתו הוא לוקח את החיטים, אך במקום לחבוט אותם במקומם הטבעי (בשדה), הוא *“חובט חיטים בגת”*, המקום בו דורכים ענבים, וככה הוא מציל את תבואת משפחתו. בשלב זה הפרט היחידי שידוע לנו על גדעון זהו היצירתיות שלו בהתמודדות עם המציאות ונראה שעל סמך זה קוראו מלאך השם בפסוק הבא – *“גיבור החיל”*.

⁷ ו', י"א.

⁸ שם, ד'.

"וַיִּפֶן אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר לִךְ בְּכַתָּף זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְּבַר הָאֵל שְׁלַחְתִּידָךְ".⁹

פסוק זה מהווה לדעתי את תמצית סיפורו של גדעון. לאחר המפגש הראשון של גדעון עם המלאך, הקב"ה פונה אליו בעצמו ואומר לו שדווקא בגלל אותה תקיפות שיש בו - הוא האיש שראוי להושיע את ישראל.

אמנם, לפני שגדעון מקבל את שליחותו הוא רוצה להיות בטוח שאכן מלאך ה' הוא הפונה אליו, ולכן הוא מבקש ממנו אות. כאשר גדעון מוודא שאכן ה' בחר בו כמנהיגם של ישראל, הוא כבר לא מהסס ומיד ממלא את משימתו הראשונה שכולה קנאות - לנתץ את העבודה זרה של אביו ולהקריב שם פר לה'. בעקבות מעשה קנאות זה גדעון מכונה על ידי בעלי מקדש הבעל, המייחלים למותו, בשם שמאפיין אותו מאוד - 'רובעל', ירב בו הבעל.

את משימתו הבאה גדעון לא מקבל מפי ה' - "וַיְרֹחֵם ה' לְבָשָׁה אֶת גְּדֵעוֹן וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר וַיִּזְעַק אֲבִיעֶזֶר אֶתְרִיו".¹⁰ גדעון פשוט מקבל השראה וכעת אין לו ספק שהוא יכול להתכונן למלחמה, שהרי נאמר לו על ידי ה' שהוא יושיע את ישראל. אך למרות זאת, לגדעון לא מספיק האות הראשון, והוא מבקש עוד שני אותות.¹¹ נראה לומר כי בגדעון בוער הרצון להושיע את ישראל ולצאת למלחמה, אבל לפני שהוא יוצא הוא חייב להיות בטוח שזה הזמן לפעול, ואחרי שזה מתאמת - הוא פועל בכל הכוח.

יצירתיותו של גדעון בשימוש בתכסיסים באה לידי ביטוי שוב כאשר הוא יוצא לקרב נגד מחנה מדיין. הוא משתמש בכל 'יד' אפשרית של חייליו: ביד שמאל לפיד בתוך כד ריק, וביד ימין - שופר. גדעון וחייליו שוברים את הכדים כאחד, ומהרעש העצום של ניפוץ הכדים והשופרות מחנה מדיין מתעורר ומוצא עצמו

⁹ שם, י"ד.

¹⁰ שם, ל"ד.

¹¹ שם, ל"ז, ל"ט.

מוקף 300 לפידים.¹² עם מעט מאוד אנשים מצליח גדעון לגרום למהומה גדולה אצל המדיינים.¹³

אפשר לזהות אפיונים נוספים של גדעון כמנהיג תקיף אך מחושב, באמצעות בחינת דרכי ההתמודדות של גדעון עם בעיות ה'פנים' שבארץ. לאחר המלחמה באים אנשי אפרים אל גדעון בטרוניה על שלא נקראו לצאת עמו למלחמה, גדעון משיב להם ברוגע ובחכמה: "הָלוֹא טוֹב עַלְלוֹת אֶפְרַיִם מִבְּצִיר אֲבִיעֶזֶר".¹⁴ אמנם, כאשר אנשי סוכות ופנואל מסרבים לתת לחם ללוחמיו במלחמה, בטענה שהוא עדיין לא ניצח, גדעון מבטיח שינקום בהם.¹⁵ הנקמה באנשי סוכות ופנואל נובעת כנראה מחוסר אמונתם בגדעון כמנהיג הנבחר על ידי השם, הם דורשים ניצחון וודאי כדי לרכוש את אמונם: קנאותו של גדעון לא יכולה לתת מקום לספק זה להתקיים.¹⁶ את המניע האלוקי במעשיו ניתן לראות גם בתשובתו של גדעון לבקשת העם שימלוך עליהם: "לֹא אֶמְשַׁל אֲנִי בְכֶם וְלֹא יִמְשַׁל בְּנֵי בְכֶם, ה' יִמְשַׁל בְּכֶם".¹⁷

אם נחזור לסיפור ההקדשה של גדעון, נוכל להבין כעת שגדעון לא סתם "מלמד סנגוריה על בני ישראל", אלא הוא תוקף בצורה נוקבת את מלאך ה', וזה בדיוק מה שה' אוהב אצלו. זאת הדרך בה ה' דורש מגדעון להנהיג את בני ישראל, התעוזה של גדעון ללמד סנגוריה על ישראל אשר שרויים בצער רב, משקפת ביסודה אכפתיות ודאגה לעם ישראל.

סיכום

ניסיתי להסביר את סיפורו של גדעון על פי הפסקה מחובת התלמידים. אם בתחילה היה ניתן לחשוב שתכונותיו של גדעון הם שליליות ואינם תואמות אופי של מנהיג, אנו למדים מהמשך הסיפור כי אפשר ואף רצוי לקחת כל מידה

¹² ככל הנראה בימיהם הטקטיקה המקובלת הייתה שרק למנהיג יש לפיד, כדי לשמור על משמעת חושך.

¹³ ד', כ"ב.

¹⁴ ח' א'-ג'.

¹⁵ שם, ד'-ט'.

¹⁶ שם, י"ד-י"ז.

¹⁷ שם, כ"ב-כ"ג.

למקום חיובי ולהשתמש בה כדי למלא את תפקידנו בעולם. יתרה מכך, הקב"ה בעצמו מוליך את גדעון ומורה לו איך להנהיג את העם דווקא עם התכונות המיוחדות שלו.

גם מסוף סיפורו של גדעון ניתן ללמוד רעיון זה, אך לכיוון ההפוך. גדעון אוסף מהעם כלי זהב כדי להכין אפוד¹⁸ על מנת "להיות לזכרון על תשועה גדולה",¹⁹ אבל בני ישראל השתמשו באפוד לא למטרה אליה כיוון גדעון, אלא עבדו איתו ע"ז. "וְלֹא עָשׂוּ חֶסֶד עִם בֵּית יִרְבֵּעֵל גְּדֵעוֹן כְּכֹל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִם יִשְׂרָאֵל",²⁰ חטאם של בני ישראל אינו רק במרידתם בה', אלא בכך שהם לא למדו מגדעון לקחת כוחות לכיוון חיובי - הם לוקחים את האפוד, הסמל שנתן להם גדעון, ומשתמשים בו לשימוש ההפוך ממה שהתכוון.

יהי רצון שנזכה לקחת מגדעון את 'כוחו' האדיר: לנתב כוחות למקום חיובי על פי משנתו החינוכית של האדמו"ר מפיאסצנה, ונושיע את עצמנו ואת אחינו כל בית ישראל.

¹⁸ שם, כ"ד-כ"ז.

¹⁹ רש"י שם.

²⁰ שם, ל"ה.